

la Kiev în 1627, reprezintă o prețioasă orientare a cercetărilor pentru clarificarea problemei abordate aici, a originii lexicografiei române<sup>1</sup>.

Ceea ce nu s-a putut observa, în stadiul cercetărilor de la sfârșitul secolului trecut, este faptul că lexicografia slavilor răsăriteni din secolul al XVII-lea, al cărei apogeu a fost atins prin lexiconul lui Berinda<sup>2</sup>, era ea însăși rezultatul unei îndelungate evoluții, și că o situație foarte asemănătoare întâlnim atunci când, pornind de la stadiul lexicografiei române din acel secol, ne adăncim privirea în trecut, asupra începuturilor lexicografiei noastre. Cîteva date comparative, din literatura rusă și română, vin în sprijinul acestei afirmații.

Primele preocupări cu caracter lexicografic constatate în Rusia pornesc, după cum a demonstrat recent L. S. Kovtun<sup>3</sup>, de la cuvinte cu înțeles neclar cititorului rus, pe care diverși cărturari anonimi au căutat să le explice intervenind pe text, în dreptul cuvîntului respectiv. În felul acesta au luat naștere glosele rusești din diferite texte vechi<sup>4</sup>.

Aceste «glose și interpolații», care își fac apariția mai ales în texte religioase, s-au copiat ulterior separat, sub forma de liste scurte<sup>5</sup>, iar mai apoi «în culegeri din ce în ce mai mari»<sup>6</sup>.

Legătura firească a acestor «glose și interpolații» cu lexicografia rusă din faza ei următoare de dezvoltare rezultă din însuși faptul că asemenea glose, sub formă de liste, au fost înglobate, aproape fără nici o modificare, în primele încercări de dicționare slavone, tipărite la sfârșitul secolului al XVI-lea și la începutul secolului următor: *Лѣксикон*-ul lui Lavrenti Zizanie, tipărit în 1595, și *Lexiconul* lui Berinda din 1627.

Să vedem acum dacă și la noi au existat mai întîi glose românești — reunite ulterior în liste separate — în perioada anterioară întocmirii lexicoanelor slavo-române din secolul al XVII-lea.

În afara unor deducții care vin să confirme o astfel de situație<sup>7</sup>, reținem că Ioan Bogdan ne furnizează, în această privință, cel mai temeinic argument. În articolul intitulat *Glose române într-un manuscris slavon din secolul XVI*,

<sup>1</sup> Reproducem cuvintele prin care e redată această constatare de Gr. Crețu: «Domnul Bogdan susține cu drept cuvînt că lexicografia slavo-română s-a dezvoltat în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, sub influența lexiconului slavo-rus al lui Berinda» (*op. cit.*, p. 22).

<sup>2</sup> Recent, acest lexicon a fost retipărit la Kiev: *Лексикон славеноросский Памвы Беринди*. Підготовка тексту і вступна стаття В. В. Нимчука, Kiev, 1961.

<sup>3</sup> Pe baza unei bogate documentări, în lucrarea sa intitulată *Русская лексикография эпохи средневековья*, Moscova—Leningrad, 1963.

<sup>4</sup> Este elocventă, în privința acestui procedeu rudimentar din domeniul lexicografiei ruse, o veche mențiune a celebrului tipograf și editor de cărți Francisc Skorina. În prefața *Psaltirii* slavone, tipărită în 1517 la Praga, el arată că, pentru a explica unii termeni neclari din cuprinsul acestei cărți, a adăugat, la fiecare în parte, explicația corespunzătoare pe marginea textului: *положникъ имени на боцехъ некоторые слова дакъ людѣи простыхъ, и нарушачи самоѣ Псалтири ии в чимъ, яко сѣтъ: онагри, и городово жнани, и хлаби, и нине слова, которые сѣтъ къ Псалтири иразъимными простыми людими — наидѣтъ и на боцехъ рѣскимъ языкомъ, по которои слов ознаменѣтъ = («De asemenea, am pus pe margine unele cuvinte pentru oamenii simpli, fără a atinge totuși cu ceva Psaltirea însăși, cum sînt: онагри și городово жнани și хлаби și alte cuvinte, care în Psaltire sînt de neînțeles pentru oamenii simpli, ei vor găsi și pe margine ce înseamnă fiecare în limba rusă). Vezi A. Martel, *La langue polonaise dans les pays ruthenes, Ukraine et Russie Blanche*, Lille, 1938, p. 103.*

<sup>5</sup> Prima listă de acest fel, cunoscută sub denumirea *Рѣчь жидовскаго языка*, se află în ms. *Nomocanonul* de la Novgorod (din 1282) și cuprinde 174 de cuvinte din limba ebraică, greacă, latină, arabă etc., explicate în rusa veche.

<sup>6</sup> L. S. Kovtun, *op. cit.*, p. 390.

<sup>7</sup> În prefața *Psaltirii* românești, tipărită în 1651 la Alba Iulia, se arată, asemănător celor specificate de Fr. Skorina în prefața *Psaltirii* din 1517, că explicația unor cuvinte a fost trecută uneori alături de cuvîntul respectiv, în paranteză (ceea ce echivalează cu «interpolațiile»